

Valet av Obama bryter låst läge mellan öst och väst

Jan Henningssons erfarenhet av religionsdialog sträcker sig tillbaks till 1970-talet. Efter att ha varit chef för Svenska Institutet i Alexandria i sex år är han tillbaks i Sverige, där han fortsätter sitt arbete med dialog och brobyggande på utrikesdepartementet. Han menar att nya möjligheter till dialog nu öppnar sig, särskilt efter valet av Obama.

Under sina år i Alexandria vann Jan Henningsson människors förtroende i breda kretsar. På Egyptens motsvarighet till "Här är ditt liv" fick tv-tittarna följa med ända tillbaks till barndomen i Värmland. Och när det blev känt att han efter tre år skulle vara kvar på Svenska Institutet i Alexandria, kom en stor blombukett med ett gratulationskort ifrån den arabiska nyhetskanalen Al Jazeera.

När jag träffar honom på Sveriges Kristna Råd i Sundbyberg har han precis deltagit i ett seminarium om "Islam, kristendom och religionsfrihet" tillsammans med företrädare för två svenska muslimska fredsorganisationer. Sist vi sågs var i Amman i slutet på 1990-talet. Då var jag tretton år och han gjorde ett starkt intryck på mig med sin ödmjukhet, nyfikenhet och fallenhet för språk.

När jag idag – tjugo år senare – ser honom prata och skämta på flytande arabiska med några av deltagarna i kaffepausen, tänker jag att han har kvar förmågan att skapa goda relationer med såväl ungdomar som imamer och koptiska biskopar.

Att komma tillbaks till Sverige efter så många år utomlands – först 3 år i Indien och sedan sex år i Egypten – beskriver han som lärorikt. Han liknar det vid Odysseen – först när man kommit hem ifrån resan upptäcker man hur mycket man vuxit.

– När man exponerar sig för andra miljöer samlar man på sig en massa "proviant" till sin skattkista, säger han. Under mina år utomlands har jag upptäckt nya värderingar som jag nu bär med mig. En sådan är att livets mening är att vara tillsammans, inte att producera och lösa problem. Människor jag mött har lärt mig att om man inte skapar möjligheter att vara tillsammans, då fungerar ingenting.

Som exempel nämner han barn och ungdomar i trångbodda slumområden. Där, menar han, skapar bristen på utbildning en verbal kultur som ger en psykologisk skarpsyn som är sällsynt i våra västerländska samhällen.

– Jag har träffat sjuåringar i slummen i Kairo med bättre människokännedom än en 50-åring i Sverige, utbrister han med fascination i blicken.

Jan Henningssons erfarenhet och intresse för religionsdialog började redan på slutet av 1970-talet. Som ung forskarstudent fick han som uppgift att utforma ett program för kristna missionsledare som skulle resa till Egypten för att se hur kristna och muslimer levde tillsammans.

Sedan dess har det hänt mycket som förändrat världsbilden. Elfte september, Mohammadkarikatyrerna, terrordåd i Londons och Madrids tunnelbanor – ja, listan kan göras lång på händelser som ökat misstron mellan den muslimska världen och väst.

Men det har också hänt mycket positivt, menar Jan Henningsson. För trettio år sedan kom nästan alla initiativ till dialog mellan kristna och muslimer från kristna. Och responsen var svag.

– Idag kommer allt fler initiativ ifrån muslimska ledare. Det finns en stor grupp muslimer i Sverige som är motiverade och engagerade i att bygga upp det svenska samhället. Och det är viktigt att vi som representerar moderata krafter inom våra respektive grupper gör gemensam sak mot fundamentalism och extremism.

Inom ramen för sitt arbete på UD är han delaktig i flera projekt som syftar till att öka dialogen mellan kristna och muslimer. Bland de initiativ som kommit från muslimskt håll nämner han ganska otippat Saudiarabien. Förra året bjöd de in både judar, rabbiner, kristna och hinduer till ett samtal om religionsdialog i Madrid. Dessutom pågår ett bilateralt samarbete mellan Sverige och Saudiarabien som går ut på att sammanföra skolbarn i Malmö med skolbarn i Saudiarabien – ett utbyte som aldrig hade varit möjligt för fem eller sex år sedan, enligt Jan Henningsson.

Ett annat projekt är det s.k. ”Alliance of Civilizations” – ett nätverk som bildades på initiativ av Spanien och Turkiet med stöd av FN:s förre generalsekretare Kofi Annan. Det består idag av 84 länder och 17 internationella organ som träffas för att samtala om sambanden mellan religion och politik. I år ägde mötet rum i Istanbul, dit Jan Henningsson som ansvarig för projektet i Sverige, reste tillsammans med tre unga svenska muslimska fredsagenter. Utrikesminister Carl Bildt ledde den svenska delegationen.

Så även om det finns de som varnar för ”hatet” och den ökade hotbilden mot muslimer i väst, vill Jan Henningsson hellre lyfta fram det som talar emot den bilden. Särskilt nu, efter valet av president Barack Obama – något han menar förändrat läget mellan öst och väst. – Valet har sänt en positiv chockvåg över världen. Vi är nu på väg in i en ny fas där alla människor som länge gått och burit på goda visioner och drömmar kan agera fritt.

Han liknar det vid ”goda profetior”. Om Obama säger att nya möjligheter kommer att öppnas, så blir det till verklighet. För själva viljan till förändring, menar han, är inget nytt. – I alla universitetsaulor där jag höll föredrag i Egypten märkte jag att det fanns en uppdämd längtan efter goda relationer med väst som hämmades av utrikespolitiken. Något som dock fortfarande kastar sin skugga över världspolitiken är Israel och Palestinakonflikten. Den hämmar och förstör den i övrigt positiva världsbilden.

När det gäller Sverige och synen på religionsfrihet har det genom åren hänt en del även på regeringskansliet. Numera finns en samrådsgrupp, där kollegor från flera departement diskuterar relationen mellan västerlandet och den muslimska världen utifrån olika perspektiv. På integrationsminister Nyamko Sabunis departement (integrations- och jämställdhetsdepartementet) framhåller man dock först och främst individens mänskliga rättigheter. Trots att Sverige arbetar mycket med icke-diskriminering av andra grupper som till exempel homosexuella, handikappade, trans-och bipersoner, är diskriminering på grund av religion något det är relativt tyst om.

– Det kan böttna i en brist på kunskap och känsla för religionen, säger Jan Henningsson. Dessutom finns det i både media och bistånds-Sverige en ganska utbredd uppfattning att religionen är problematisk, något som står i motsats till framåtskridande.

Han tror också att det kan bero på en slags ”hemmablindhet” ifrån svenska myndigheters sida.

– Vi kan lura oss själva och säga att det är ett ”icke-problem”. Men det kanske egentligen handlar om att vi inte riktigt vågar ta tag i det.

Det finns alltså en hel del att göra för Jan Henningsson, även på hemmaplan.

Innan vi skiljs åt frågar jag hur det egentligen är att ha UD i Stockholm som arbetsplats, efter så många år utomlands. Jag kan inte låta bli att undra hur mannen som tycker om att konversera med barn i trånga gränder i Kairo, finner sig i att sitta på en något mer byråkratisk instans, bland högt uppsatta tjänstemän i kostym.

– UD är en ganska homogen arbetsplats där det mångkulturella Sverige än så länge inte speglas så väl, säger han, även om flera av mina kollegor är gifta med människor med utländsk bakgrund.

Men Jan Henningsson intar en framåtblickande, hoppfull attityd även i denna fråga.

– Jag tror definitivt att det kommer att se annorlunda ut om femton år.